

NOWE STANOWISKA DWÓCH INTERESUJĄCYCH WNĘTRZNIAKÓW (*GASTEROMYCETES*) W POLSCE

New stations of two interesting Gasteromycetes in Poland

A. Skirgiello i W. Rudnicka-Jezierska

Dzięki zainteresowaniu grzybami wśród mieszkańców Warszawy otrzymaliśmy do dyspozycji kilka okazów rzadko spotykanych grzybów z rzędu *Phallales*, a mianowicie: *Clathrus ruber* i *Phallus Hadriani*. Są to grzyby rzadko występujące w Europie Północnej; pierwszy z nich jest gatunkiem typowym dla strefy subtropikalnej, drugi, uważany nieraz za element pannoński, dla miejsc silnie nasłonecznionych.

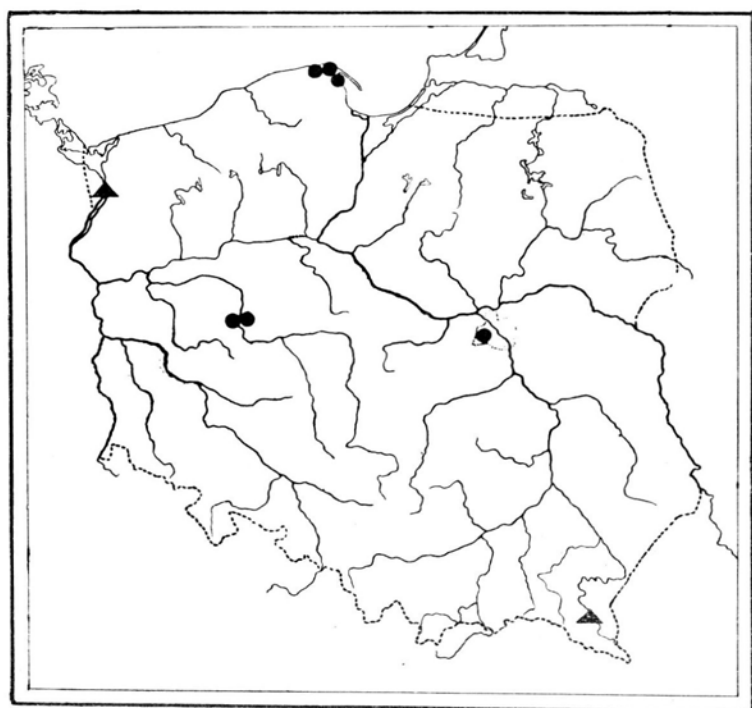
Podając do wiadomości nowe stanowiska tych grzybów z terenu Polski, uwzględniamy również starsze dane dotyczące występowania ich w kraju (p. ryc. 1).

Pragniemy w tym miejscu serdecznie podziękować za dostarczenie materiału mgr. inż. Z. Wolańskiemu i mgr. inż. T. Koreckiemu. Zebrane okazy zostały złożone w zielniku Zakładu Systematyki i Geografii Roślin U. W.

Clathrus ruber Mich. ex Pers. — Okratek czerwony.

Przedstawiciele rodziny *Clathraceae* należą do grzybów występujących w krajach tropikalnych i subtropikalnych. Jeden z nich, *Clathrus ruber*, pojawia się w Europie w regionie śródziemnomorskim i czarnomorskim, dochodząc do krajów środkowej Europy. Dalej na północ zostaje przez ludzi zawleczony wraz z roślinnością egzotyczną (Wasilkow 1955) i sporadycznie pojawia się nie tylko w szklarniach (Leningrad), ale również w parkach w Anglii, północnej Francji, Niemczech i w Polsce.

Dzięki oryginalnej budowie gąbczastych owocników przypominających kształtem kuliste okratowanie, o koralowo-ognistej barwie

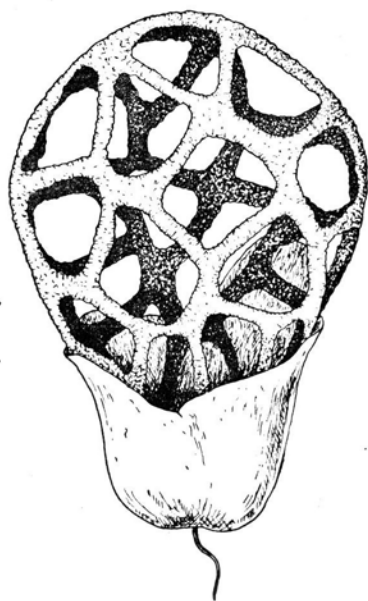

Ryc. 1. Stanowiska: *Clathrus ruber* Mich. ex Pers. (kropki) i *Phallus Hadriani* Vent. ex Pers. (trójkąty) w Polsce

Distribution of *Clathrus ruber* Mich. ex Pers. (dots) and *Phallus Hadriani* Vent. ex Pers. (triangles) in Poland

receptaków, *Clathrus ruber* budzi zawsze zainteresowanie mikologów i amatorów. W warunkach klimatycznych Europy środkowej grzyb ten występuje przeważnie pojedynczo, rzadziej gromadnie, w lasach liściastych, często pod leszczyną, (Pilát 1958), oraz iglastych, a także w parkach. Okres jego rozwoju przypada na czas od wczesnego lata do późnej jesieni. Występuje sporadycznie i nieregularnie. Wasilkow (1955) zalicza go do grzybów „meteorytowych”, tzn. owocujących w środk. Europie w dość długich odstępach czasu.

W Polsce po raz pierwszy stwierdzono jego pojawienie się w parku zamkowym w Lesku (V, 1912 oraz 1913) wśród zarośli *Syringa vulgaris* i *Lonicera tatarica*. Okazy zebrane, oznaczone przez W. Schramma, mają znajdować się w b. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie (Teodorowicz 1939). Po raz drugi na obszarze Polski stwierdzono go w 1925 r. na cmentarzu w Szcze-

Ryc. 2. *Clathrus ruber* Mich. ex Pers.

Dojrzały owocnik

Mature fruit-body of *Clathrus ruber* Mich.
ex Pers.

cinie (Pilát 1958). Również ze szczecińskiego cmentarza (prawdopodobnie tego samego) pochodzą okazy przywiezione 22.VII.1962 r. przez inż. Z. Wolańskiego.

Phallus Hadriani Vent. ex Pers. — Sromotnik fiołkowy.

[= *Phallus iosmus* Berk.; = *Ph. imperialis* Schulz.; = *Ithyphallus impudicus* var. *imperialis* (Schulz.) E. Fischer].

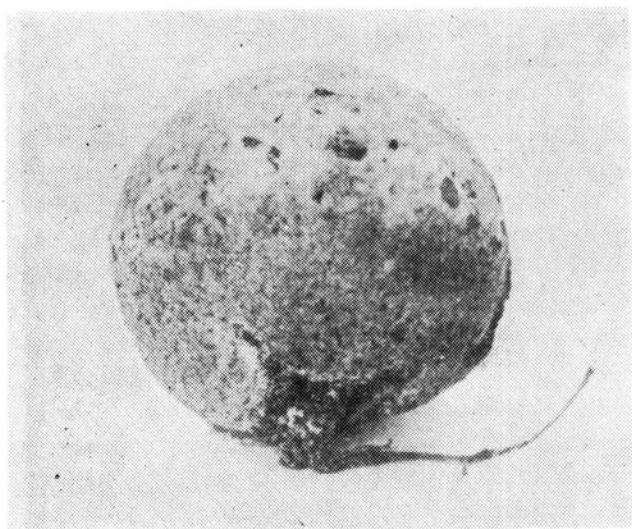
Ten bardzo interesujący gatunek grzyba, charakteryzujący się głównie fiołkowym zabarwieniem sznurów grzybni i pochwy oraz rozgałęzionymi i długimi do 5 mm przegrodami komórek gleby, był przedmiotem obserwacji wielu mikologów. Wypowiadali się oni wielokrotnie na temat jego stanowiska systematycznego, gdyż nie wszyscy uważali go za odrębny gatunek. W ostatnich latach historię tego gatunku obszernie przedstawili Dominik i Morawski (1935 a i b), Andersson (1950) oraz Pilát (1958). Wszyscy zgodnie traktują go jako gatunek samodzielny.

Siedliskiem *Phallus Hadriani* w Europie są wydmy nadmorskie, gdzie pojawia się wśród traw (głównie *Ammophila arenaria*, *Elymus arenarius* i *Festuca ovina*) na miejscach silnie nasłonecznionych, gdzie temperatura miejscami dochodzi do 54,5° C przy temperaturze w cieniu do 25,5° C (Pilát 1958). Stanowiska śródlądowe znajdują się również w piaszczystych miejscach koło lasów lub w rzadkich zagajnikach drzew liściastych, głównie akacjowych. W Kazachstanie znajdowany był na piaskach nie utrwalonych oraz pośród zarośli wierzby i bylicy (Szwarcman 1959).

fot. inż. Tad. Korecki

Ryc. 3. *Phallus Hadriani* Vent. ex Pers. Owocniki w różnym stadium rozwoju
 Fruit bodies of *Phalus Hadriani* Vent. ex Pers. at different stages of development

fot. inż. Tad. Korecki

Ryc. 4. *Phallus Hadriani* Vent. ex Pers. Młody owocnik; widoczny sznur grzybni
 Young fruit body of *Phallus Hadriani* Vent. ex Pers.; a mycelium string is visible

Andersson (1950) skłania się do uznania *Phallus Hadriani* za grzyb współżyjący z kserofilnymi trawami i niektórymi roślinami drzewiastymi, m. in. z *Robinia pseudacacia*, uważając, że w pewnych przypadkach może on rozwijać się jako saprofit. Dominik stwierdza na podstawie badań anatomicznych i morfologicznych, że grzyb ten bywa pasożytem *Robinia pseudacacia* (Dominik 1935); współżyjąc z korzeniami gruszy może on spowodować jej uschnięcie (Dominik, 1947).

W Polsce *Ph. Hadriani* znany był dotychczas z kilku miejscowości nadmorskich i śródlądowych, są to: Karwia, przybrzeżna wydma, wśród *Elymus arenarius* i *Ammophila arenaria*, 17.VIII.1935; Dębek, wydmy, 18.VIII.1935; trzy miejsca na wydmie pomiędzy Wielką Wsią i Chałupami, 27.VIII.1935 (Teodorowicz 1936 i 1939); Poznań-Sołacz, w parku i na piaszczystych wzgórzach VII.1933 i IX.1934 (Dominik i Morawski 1939). Dalsze okazy *Phallus Hadriani* zebrane zostały 30.VI.1944 na dosyć suchych miejscach, wśród roślin zielnych i drzew, które rosły przy drodze prowadzącej z Poznania do Swarzędza (Dominik 1947). Ostatnio inż. T. Korecki zebrał typowe owocniki tego gatunku wśród zarośli *Robinia pseudacacia* w Warszawie w parku na Kole, 23.IX.1962.

Zakład Systematyki i Geografii Roślin
Uniwersytetu Warszawskiego

(Wpłynęło: dn. 24.X.62 r.)

SUMMARY

The geographical distribution of *Clathrus ruber* Mich. ex Pers. and *Phallus Hadriani* Vent. ex Pers. is reconstructed on the basis of older data, and new stations in Poland are included (see map). These two species are rare both in Poland and Northern Europe. *Clathrus ruber* Mich. ex Pers. is a subtropical species, which may have been introduced into this country with trees and shrubs imported for decorative purposes. *Phallus Hadriani* Vent. ex Pers. is generally considered a Pannonian element characteristic for sunny, exposed sites. In Poland it is found on sea-shore dunes and sandy inland territory.

Both the species produce fructifications at long intervals when growing in Central Europe (Wasilkow 1955).

LITERATURA

- Andersson O., 1950, Larger fungi on sandy grass heaths and sand dunes in Scandinavia. Bot. Not., suppl. 2(2):1—89 Lund.
- Dominik T., 1935, Zagadnienie mykorhizy w świetle historii badań. Kosmos LX, B:127—152. Lwów.
- Dominik T. i Morawski M., 1935 a, Spostrzeżenia nad gatunkami *Ithyphallus imperialis* (Schulzer). Acta Soc. Bot. Pol. 12(3):289—297.
- Dominik T. i Morawski M., 1935 b, Observations sur *Ithyphallus impudicus* (L.) Fr. et *Ithyphallus imperialis* Schulzer. Bull. Soc. Myc. Fr. 51:341—347, Paris.
- Pilát A., 1958, *Phallales* (in Flora ČSR : 36—95). Praha.
- Szwarcman S. R., 1959, Materiały k florze gasteromicetów Kazachstanu. Trudy Inst. Bot. A. N. Kazachskoj SSR. 7:227—267, Alma-Ata.
- Teodorowicz F., 1936, Grzyby wyższe polskiego wybrzeża. Toruń.
- Teodorowicz F., 1939, Nowe dla flory polskiej podrzędy, rodziny, rodzaje i gatunki wnętrzników (*Gasteromycetes*). Kosmos A, 64(1):83—107, Lwów.
- Wasilkow B. P., 1955, Oczerk geograficzeskowo rasprostranienija szlapocznych gribow w SSSR. Moskwa — Leningrad.